

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.8.1.38>

DZIAŁALNOŚĆ OPERACYJNO-POSZUKIWAWCZA I KARNA PROCEDURALNA: PYTANIA TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE

Vitaly Khodanovich

doktor nauk prawnych,

wiodący naukowy pracownik

Narodowa Akademia Służby Bezpieczeństwa Ukrainy (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-0383-1788

e-mail: reframing@ukr.net

Adnotacja. Przed stanem i jego organami ścigania zadaniem jest wykorzystanie szerokiej gamy narzędzi poznawczych w ramach funkcji zwalczania przestępstw przeciwko podstawom bezpieczeństwa narodowego. Działalność operacyjno-poszukiwawcza z jej określonymi metodami pozwala uzyskać dostęp do informacji istotnych z przestępczości, których nie można uzyskać w żaden inny sposób. Wiedza uzyskana w toku czynności operacyjno-poszukiwawcza oraz dochodzenia przedprocesowego ma swoje specyficzne cechy, które odróżniają ją od innych rodzajów wiedzy. Operacyjna wiedza poszukiwawcza to specyficzny rodzaj wiedzy społecznej, podczas którego przedmiotem działań operacyjno-poszukiwawczych jest otrzymanie konkretnego rodzaju szczególnej wiedzy, która jest zarówno ze względu na przedmiot wiedzy i operacyjnych i śledczych sił, środków, form i metod opanowania go. Wiedza taka różni się od wiedzy procesowej następującymi cechami: przedmiot i cel; znaczy; sposoby; formularze; status prawny podmiotów; konsekwencje itp. W przeciwieństwie do poznania w postępowaniu karnym, której tematy nie są dostępne dla bezpośredniego postrzegania okoliczności zdarzenia z przeszłości, podmiot wiedzy operacyjnej i śledczej, jakim jest funkcjonariusz operacyjny, bezpośrednio zmysłowo lub pośrednio przez osoby zaangażowane w czynności operacyjno-śledcze, mogą dostrzec fakty, zjawiska, zdarzenia, działania osób, które są bezpośrednio związane z przygotowaniem lub popełnieniem przestępstwa. Informacje charakteryzujące osobę, jej styl życia, zamiary ukrycia się przed postępowaniem karnym, powiązania itp. Mogą być gromadzone za pomocą środków operacyjno-śledczych. Znajomość okoliczności postępowania karnego zaczyna się jeszcze przed jego wszczęciem i wprowadzeniem danych do Jednolitego Rejestru postępowań przygotowawczych i często - w ramach czynności operacyjno-poszukiwawczych. Jednak dowód, jako element poznania, obiektywnie może nie powstać przed wykonywaniem czynności procesowych, jak wymaga tego mediacji proceduralną. Ocena wyników wiedzy operacyjnej może być impulsem do rozwoju wiedzy o procedurze karnej. Nie jest możliwe, aby rozpocząć udowadnianie bez pewnej podstawy, wszelkie informacje na temat faktów, które mogą wskazywać znamiona przestępstwa i podlegać wiedzy. Jest to informacja, która jest weryfikowana, uzupełniona i oceniona w procesie dowodzenia, podczas którego dowód ma siedzibę proceduralnie.

Słowa kluczowe: poznanie, działalność operacyjno-rozpoznawcza, działalność kryminalna, dochodzenie przedprocesowe w sprawie zbrodni przeciwko podstawom bezpieczeństwa narodowego, dowody.

COGNITION IN OPERATIVE INVESTIGATIVE AND CRIMINAL PROCEDURAL ACTIVITY: THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES

Vitaly Khodanovich

PhD in Law, Leading Researcher

National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-0383-1788

e-mail: reframing@ukr.net

Abstract. The state and its law enforcement agencies face the task of using a wide range of cognitive tools within the framework of implementation of functions on combating crimes against the foundations of national security. The investigative activity with its inherent specific methods allows access to criminally relevant information, it is impossible to receive which by another way. The cognition that has been obtained in the process of operative investigative activity and pre-trial investigation has its own specific features, which distinguish it from other types of cognition. The operative investigative cognition is a specific type of social cognition, during which the subjects of operative and investigative activity receive a specific type of special knowledge, which is due to both the object of cognition and operational and investigative forces, means, forms and methods of mastering it. Such cognition differs from the criminal procedure in many features: the beginning of implementation; object and purpose; means; ways; forms; legal status of subjects; consequences, etc. In contrast to cognition in criminal proceedings, direct perception of the circumstance of the event that took place in the past, are not available for the subjects of which, the subject of operative investigative cognition, which is an operative employee, directly through its sensory organs or indirectly with the help of persons, who are involved to operative investigative activity, can perceive facts, phenomena, events, actions of individuals, who are directly related to preparing or committing a crime. The information that characterizes a person, his way of life, intentions regarding staying hidden from criminal prosecution, connections, etc. can be collected by operative investigative way. The cognition of the factual circumstances of criminal proceedings begins even before its opening and entering data into the Unified Register of pre-trial investigations and often within the operative investigative activity. However, proving, as an element of cognition,

cannot objectively arise before procedural procedures are implemented, as this requires procedural mediation. Evaluation of the results of operative cognition can be an impetus for the development of cognition of criminal procedure. The initial object of cognitive activity arises as a result of operative investigative activity and only after that it is concretized and gets its development in the process of proving. It is not possible to start proving without a certain basis, any data about the facts that may indicate the signs of a crime and be subject to cognition. Namely, these data are verified, complemented, and evaluated in the process of proving, during which evidence is established by a procedural way.

Key words: cognition, operative investigative activity, criminal procedural activity, pre-trial investigation of crimes against the basis of national security, proving.

ПІЗНАННЯ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ТА КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ

Віталій Ходанович

кандидат юридичних наук,

провідний науковий співробітник

Національної академії Служби безпеки України (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-0383-1788

e-mail: reframing@ukr.net

Анотація. Перед державою та її правоохоронними органами в межах виконання функцій з протидії злочинам проти основ національної безпеки стоїть завдання використання широкого спектра пізнавальних засобів. Оперативно-розшукова діяльність із притаманними їй специфічними методами дає змогу отримати доступ до кримінально значущої інформації, отримати яку іншим шляхом неможливо. Пізнання, отримане в процесі оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, має свої специфічні ознаки, котрі відрізняють його від інших видів пізнання. Оперативно-розшукове пізнання є специфічним різновидом соціального пізнання, під час якого суб'єкти оперативно-розшукової діяльності отримують специфічний тип спеціального знання, що зумовлене як об'єктом пізнання, так і оперативно-розшуковими силами, засобами, формами та методами оволодіння ним. Таке пізнання відрізняється від кримінального процесуального за багатьма рисами: за початком здійснення, об'єктом та метою, засобами, способами, формами, правовим статусом суб'єктів, наслідками тощо. На відміну від пізнання в кримінальному провадженні, суб'єктам якого не доступні для безпосереднього сприйняття обставини події, що відбувалася в минулому, суб'єкт оперативно-розшукового пізнання, яким є оперативний співробітник, безпосередньо через свої органи відчуття або опосередковано за допомогою осіб, котрі залучені до оперативно-розшукової діяльності, може сприймати факти, явища, події, дії окремих осіб, котрі мають безпосереднє відношення до підготовки чи скоєння злочину. Оперативно-розшуковим шляхом може бути зібрано інформацію, яка характеризує особу, її спосіб життя, наміри щодо переховування від кримінального переслідування, зв'язки тощо. Пізнання фактичних обставин кримінального провадження розпочинається ще до його відкриття й внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань і часто – в межах оперативно-розшукової діяльності. Проте доказування як елемент пізнання об'єктивно не може виникнути до виконання процесуальних процедур, оскільки для цього потрібне процесуальне опосередкування. Оцінка результатів оперативного пізнання може стати поштовхом для розвитку пізнання кримінального процесуального. Початковий об'єкт пізнавальної діяльності виникає як результат ОРД і лише після цього він конкретизується і дістає свого розвитку в процесі доказування. Не можна розпочати доказування, не маючи певної бази, будь-яких відомостей про факти, котрі можуть вказувати на ознаки злочину і підлягати пізнанню. Саме ці відомості перевіряються, доповнюються, оцінюються в процесі доказування, під час якого процесуальним шляхом встановлюються докази.

Ключові слова: пізнання, оперативно-розшукова діяльність, кримінальна процесуальна діяльність, досудове розслідування злочинів проти основ національної безпеки, доказування.

Вступ. Питання забезпечення національної безпеки є одними з найважливіших на будь-якому етапі розвитку сучасної держави. Нині науковці й практики звертають увагу на сплеск злочинності, пов'язаної з посяганням на національну безпеку України та іншими небезпечними злочинами, зокрема, терористичними актами, контрабандою, незаконним обігом зброї, радіоактивних матеріалів, наркотичних речовин, корупцією. Адекватне реагування з боку правоохоронних органів на кримінальні прояви є необхідною умовою виживання, ознакою передбачення ситуації, доцільності й розумності дій суспільства та держави в боротьбі із злочинністю. В арсеналі державних засобів протидії злочинності важливе місце належить силам та засобам оперативних підрозділів правоохоронних органів, які відіграють значущу роль серед найбільш ефективних засобів боротьби зі злочинністю. При цьому беззаперечним є те, що використання специфічних, за необхідності – негласних сил, засобів і методів суб'єктами правоохоронної діяльності є одним з важливих і невід'ємних компонентів успішної роботи для вирішення завдань з виявлення, попередження, припинення злочинів. Проте, як свідчить практика, потужний потенціал оперативних підрозділів реалізується в боротьбі зі злочинністю далеко не в повну силу. Причин неефективного використання оперативних сил і засобів доволі багато і далеко не всі з них пов'язані з потребою відшукування додаткових і значних фінансових витрат чи людських ресурсів. Одна з таких причин – відсутність у багатьох правоохоронців реального сприйняття співвідношення і взаємозв'язку кримінального процесу й оперативно-розшукової діяльності. За сучасних умов цінність оперативно-розшукової інформації зростає завдяки її унікальності. Адже багато які значущі

для початку кримінального провадження відомості можуть бути отримані лише оперативним шляхом. Саме законно отримана, належним чином задокументована й надана органам досудового розслідування оперативна інформація набуває вагомого значення для формування доказів під час здійснення кримінального провадження.

Пізнання – це діяльність, метою якої є отримання істинного знання про які-небудь об'єкти. Пізнання має вираз у певному відношенні суб'єкта до об'єкта пізнання. У процесі встановлення цього відношення суб'єкт оволодіває об'єктом, отримує від нього необхідну інформацію, зміст якої залежить від окремих завдань пізнавальної діяльності, сил, засобів та прийомів. Із загальновідомих позицій філософії об'єкт пізнання – це те, на що спрямоване пізнання; те, що протистоїть суб'єкту, на що спрямована його практична й пізнавальна діяльність (Беляєв, 2010: 11; Новиков, 2013: 105). Об'єкт пізнання: 1) у широкому смислі слова – це фрагмент реальності (матеріальної чи ідеальної), на котру спрямована активність суб'єкта, тобто все те, на що спрямований пізнавальний процес дослідника, котрими виступають ідеалізовані об'єкти, своєрідні аналоги предметів і явищ реального світу; 2) у вузькому смислі слова – це те, що вивчає конкретна наука чи наукова дисципліна (Некрасов, Некрасова, 2010).

Пізнання злочинної діяльності як реальності, що об'єктивно існує, здійснюється шляхом пізнання її властивостей. Будучи виявленими в діях конкретних осіб, вони зберігають об'єктивний зміст, набувають абстрактної форми виразу – поняття про них. Абстрактні властивості виконують дві функції: по-перше, вказують на те, що таке злочинна діяльність; по-друге, несуть на собі функцію узнання, розпізнання, тобто функцію ознак злочинної діяльності (абстрактних ознак). Проте цю функцію можуть виконувати властивості, що притаманні лише злочинній діяльності, а також ті, котрими одночасно володіють як злочинна діяльність, так і обмежена кількість інших, не злочинних проявів. Знання абстрактних ознак певного виду злочинної діяльності використовується співробітниками оперативних підрозділів правоохоронних органів для пошуку їх реальних проявів у діях осіб, котрі сприймаються як факти. Це означає, що абстрактні ознаки слугують для суб'єктів оперативно-розшукової діяльності лише меті відбору фактів дій осіб, в яких вони проявилися конкретно і реально. Отже, об'єктивною основою пізнання злочинної діяльності є її зовнішні прояви. Вони визначають ознаку злочинної діяльності як такий зовнішній прояв, що містить у собі окремі елементи складу закінченого злочину, передбаченого кримінальним законом, замаху на нього, підготовки до нього або викриття умислу на здійснення такого злочину. Тобто першим аспектом сутності сигналу злочинного характеру, з яким завжди має справу практика, є інформаційний аспект.

Основна частина. Оперативно-розшукова діяльність здійснюється у вигляді оперативного пошуку й оперативної розробки за оперативно-розшуковими справами. Разом із тим оперативний пошук складається з отримання первинної інформації та її перевірки. В процесі виявлення злочину виникає необхідність проведення низки оперативно-розшукових заходів за відсутності всіх елементів кримінального правопорушення. Тобто стверджувати, що в діях особи вбачаються ознаки злочину ще неможливо. Це пов'язане зі специфікою скоєння окремих видів злочинів проти основ національної безпеки, таких як шпигунство, державна зрада, посягання на територіальну цілісність України, диверсія та ін. До моменту скоєння злочину особа може виконувати легальні дії і тому неможливо стверджувати, що особа готується до скоєння злочину. Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» така діяльність повинна проводитися в рамках заведеної оперативно-розшукової справи і тільки за наявності достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку. Така первинна інформація потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових сил з метою встановлення відомостей про злочини, що готуються, та осіб, які їх готують. Повний перелік оперативно-розшукових заходів у законодавстві не визначено і тому для отримання інформації про підготовку до скоєння злочину оперативний працівник самостійно визначає заходи, яких необхідно вжити, дотримуючись при цьому вимог законодавства та відповідних обмежень.

Будь-яким видам злочинів проти основ національної безпеки притаманні усталені ознаки й властивості, знання котрих дає можливість оперативним працівникам з достатнім ступенем вірогідності вказувати на основні риси невідомих елементів конкретних видів злочинної діяльності, ґрунтуючись на визначеній категорії відомих ознак. Отже, процес виявлення злочинної діяльності містить збирання й добування інформації про цю діяльність. До того ж здійснюється збирання й добування не будь-якої інформації, а лише такої, котра може свідчити прямо або опосередковано про наявність злочинної діяльності. Отже, в межах оперативного пошуку перед оперативними підрозділами постає завдання з виявлення ознак певного виду злочинної діяльності. Для оптимізації етапу перевірки первинних сигналів оперативний працівник порівнює їх з моделлю певного виду злочинної діяльності, висуває відповідні версії. Зазвичай у побудові таких моделей оперативні працівники орієнтуються на поняття конкретного злочину та його склад у диспозиції статей кримінального закону й предмет доказування, визначений у статтях Кримінального процесуального кодексу. Останні розглядаються як правові моделі, оскільки вони вказують на ті дії, котрі вчиняє суб'єкт, який реалізує злочинний задум. Це, своєю чергою, надає уяву про обставини, котрі повинні бути встановлені в процесі оперативної роботи.

Під час оперативної перевірки всебічно вивчаються та перевіряються факти, що стали підставою для підозри особи чи групи осіб у вчиненні певного виду злочину; встановлюється справжня наявність ознак приготування або скоєння злочину в діях підозрюваної особи; виділяються і досліджуються конкретні обставини, за яких особою були скоєні певні дії, що містять ознаки злочинного наміру або

скоєння конкретного злочину; визначається ступінь суспільної небезпеки і загрози державним, суспільним або іншим інтересам, дається правова оцінка дій особи, яка перевіряється; з'ясовується можлива наявність обставин, що включають притягнення об'єкта перевірки до кримінальної відповідальності; виявляються і досліджуються нові факти, які підтверджують, посилюють або спростовують початкові підозри, створюють умови, що ускладнюють або роблять неможливими протиправні дії об'єкта перевірки. На цих етапах оперативно-розшукової діяльності застосовується практично увесь арсенал пізнавальних оперативних сил, засобів і методів. Оперативно-розшукове пізнання є специфічним різновидом соціального пізнання, під час якого суб'єкти оперативно-розшукової діяльності отримують специфічний тип спеціального знання, що зумовлене як об'єктом пізнання, так і оперативно-розшуковими силами, засобами, формами та методами оволодіння ним. Таке пізнання відрізняється від кримінального процесуального за багатьма рисами: за початком здійснення, об'єктом та метою, засобами, способами, формами, правовим статусом суб'єктів, наслідками тощо. З одного боку, оперативно-розшукове пізнання – це діяльність, яка полягає не лише в отриманні знань «для себе», а й у відбитті та передачі цих знань іншим суб'єктам, тому оперативно-розшукове пізнання включає у себе й оперативно-розшукове документування, тобто фіксацію відбитих (відображених у відповідних оперативно-розшукових документах результатів ОРД), а з іншого – й оперативно-розшукове документування включає у себе оперативно-розшукове пізнання (Погорецький, 2004: 126).

Провадження за оперативно-розшуковими справами здійснюється, якщо: отримані фактичні відомості свідчать про підготовку до скоєння злочину особою (групою осіб), проте невідомо, який характер цього злочину, як конкретно він готується; оперативні відомості можуть незаперечно свідчити, що діє злочинне угруповання, проте відомий лише один його учасник; первинна інформація свідчить про підготовку до скоєння злочину, але особи, які його готують, не встановлені; надійшли письмові доручення чи постанова слідчого, вказівка прокурора, ухвала суду, орієнтовки інших правоохоронних органів про пошук осіб, які переховуються від органів досудового слідства, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; отримана заява, повідомлення чи інша інформація про особу, яка безвісти відсутня (Шинкаренко, Шинкаренко, Кириченко, 2016: 31). Для виявлення й підтвердження наявності відповідних ознак злочинної діяльності необхідними є збирання, вивчення та оцінка відомостей про: виражену злочинну поведінку конкретних осіб або груп; про характер і кримінальну спрямованість цієї поведінки; про особистісну характеристику, про зв'язки тощо. Отримання таких відомостей, по-перше, суттєво підвищує правову значимість вихідної інформації. По-друге, вони необхідні для відшукання оперативних підходів до об'єкта розробки, для встановлення з ним та його оточенням контактів, тобто створення сприятливих передумов для успішного виконання завдань оперативної розробки. Проте на цьому ж рівні вказана інформація є й інструментальним складником безпосереднього оперативно-розшукового процесу. Її функцією значною мірою стає інформаційний вплив на розроблювані об'єкти та їх оточення з метою спонукання останніх до певних соціальних відносин та різноманітних дій (Бараненко, Дідоренко, 2005: 532). Такі дані можуть свідчити про причетність фігурантів до певного виду злочинів, вказувати на співучасників та інші злочинні зв'язки об'єктів оперативної розробки, виявляти речові докази, місця приховування цінностей, здобутих злочинним шляхом, виявляти причини й умови, що сприяли скоєнню злочину тощо.

Досудове розслідування, одним із завдань якого є достовірне встановлення шляхом доказування події злочину в усіх її юридично значущих рисах, є за своєю суттю процесом пізнання. Для встановлення істини в кримінальному провадженні використовують як загальні закони пізнання, так і особливі правила кримінального процесуального доказування, що застосовують для пізнання істини в її процесуальному розумінні. В орбіту процесуального дослідження потрапляє широкий спектр обставин, котрі як прямо, так і опосередковано стосуються об'єкта кримінально-процесуального пізнання. Будучи різновидом пізнання у широкому розумінні цього слова і маючи всі притаманні йому властивості, пізнавальна діяльність слідчого, прокурора відрізняється суттєвою специфікою. Це полягає насамперед у тому, що пізнання під час доказування здійснюється встановленими законом способами і з дотриманням чітко визначених умов дослідження (Гора, Колесник, 2012: 327). Як один із видів соціальної діяльності процесуальна діяльність під час кримінального провадження є пізнавальною. Розслідуючи конкретний злочин та приймаючи підсумкові чи проміжні процесуальні рішення, слідчі для швидкого, повного та неупередженого розслідування прагнуть відновити істотні обставини минулої події. Доказування в кримінальному процесі є пізнанням переважно ретроспективним, пізнанням подій минулого. Водночас воно полягає і в безпосередньому пізнанні окремих обставин, якщо вони доступні сприйняттю під час розслідування кримінального провадження. У цьому разі завдання суб'єкта пізнання, яким зазвичай виступає слідчий, значно ускладнюється. Йому потрібно насамперед виокремити зі всього різноманіття об'єктів саме ті, котрі перебували у взаємодії з предметом пізнання і були втягнуті в орбіту злочину. Ними можуть бути предмети, документи, сліди, очевидці подій минулого, що можуть виступати як свідки, потерпілі, підозрювані. Сприйняття й оцінка таких об'єктів дає можливість отримати потрібну для пізнання події злочину й доказування обставин кримінального провадження інформацію. В процесуальному пізнанні специфічними є і мета, і засоби, і умови, в яких воно відбувається.

У процесі доказування велике значення має інтуїція. Інтуїція – це результат розумового процесу, вона існує об'єктивно, незалежно від волі і свідомості суб'єкта пізнання і водночас може активно використовуватися саме з метою доказування. Інтуїтивна здогадка перетворюється на більш-менш обґрунтовану гіпотезу.

Її позитивне значення полягає в тому, що вона є підґрунтям для побудови нових здогадок і гіпотез, тим самим наближаючи суб'єкт доказування до істини (Шумило, 2001: 122). Необхідно погодитися із думкою М.С. Шумила, який зазначає, що положення теорії відбиття справді правильно відображають, але лише один із технічних моментів процесу пізнання. Змістова його частина полягає передусім у конструюванні процесуальними дослідниками образів правореlevantної події минулого, яке за своєю суттю фактично не контролюється нормами права. Ним запропоновано розглядати пізнання не як відображення світу, а як конструювання його, що надає у підсумку дійсності вигляду нерозривного і когерентного цілого. Таким чином, у свідомості суб'єктів доказування відображення події відбувається не шляхом її дзеркального відображення у формі слідів, а через створення її юридичного замітника – версії як штучної знанневої гіпотетичної конструкції. Вона обґрунтовується, перевіряється, а потім «одягається» у певний «юридичний одяг». Саме за її допомогою долається «розрив» між дійсністю минулого та дійсністю доказової діяльності. Фактичні дані повністю не відображають досліджувану дійсність, а тому не завжди можуть вважатися знаннями об'єктивної категорії (Шумило, 2013: 46–47).

Діяльність з досудового розслідування злочинів проти основ національної безпеки являє собою складний багатогранний та багатоплановий процес з виконання завдань кримінального судочинства. До того ж слідчому, що реалізує діяльність з досудового розслідування, доводиться мати справу з численними факторами, що суттєво утруднюють цей процес. Ці фактори у сукупності створюють за кожним кримінальним провадженням певну ситуацію, від правильної оцінки й вирішення котрої залежить ефективність розслідування. Слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину проти основ національної безпеки, перебуваючи в конкретній обстановці, діючи в умовах реальної слідчої ситуації, перш ніж розпочати кримінальне провадження, намагається отримати інформацію про всі обставини події, скласти її адекватну модель. Проте за недостатності інформації, відсутності даних щодо її джерел він не завжди здатен створити таку модель. Адже, здійснюючи розслідування, він безпосередньо виходить не з реальної ситуації, а із того, що відображене в його уяві й стало своєрідною базою для подальшої діяльності. Іншими словами, створення інформаційних моделей реальних ситуацій для пізнання дійсності є об'єктивно необхідним у процесі розслідування. Врахування ситуаційних факторів і всіх складників слідчої ситуації у розслідуванні багатьох злочинів проти основ національної безпеки дає можливість розробити точні й диференційовані методичні рекомендації, тактику слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, перспективні напрями розслідування. Це дає можливість не лише алгоритмізувати й упорядкувати діяльність слідчого в умовах слідчої ситуації, а й організувати оптимальну взаємодію з працівниками оперативних підрозділів. Окрім цього, врахування всіх ситуаційних факторів сприяє повному використанню можливостей слідчого й оперативних підрозділів під час здійснення інформаційно-пошукової діяльності.

Усі ситуаційні фактори, що мають місце у разі розслідування більшості злочинів проти основ національної безпеки, за їх змістом ми умовно поділяємо на такі: інформаційні, тактичні й організаційні. Інформаційні фактори зумовлюють наявність у слідчого достатнього чи недостатнього обсягу інформації для встановлення обставин, що мають значення для розслідування злочину. Зазвичай на початку кримінального провадження інформація має ймовірний характер, вирізняється суттєвою неповнотою, у зв'язку із чим основним завданням слідчого є забезпечення комплексного пошуку й отримання додаткових відомостей. Тактичні фактори містять у собі наявність відомостей щодо можливих планів, намірів і дій осіб, які причетні до вчинення злочину, щодо їх позиції тощо. Конфліктні ситуації можуть носити характер безпосереднього чи опосередкованого, очевидного й прихованого суперництва. Організаційні фактори нами розглядаються як комплекс таких, що перебувають у розпорядженні слідчого, сил, засобів, часу, можливостей тощо. За їх допомогою слідчий упорядковує організаційну структуру діяльності з досудового розслідування. Слідчий, залежно від характеру слідчої ситуації, формує увесь комплекс організаційних засобів, у тому числі й за рахунок використання допомоги оперативних підрозділів. Саме їх допомога є важливим фактором забезпечення повноти пізнання обставин скоєння злочину.

Висновки. Обидва суб'єкти пізнання злочинів – і слідчий, і оперативний співробітник діють з дотриманням законодавчих приписів кримінального процесуального законодавства та законів, що регулюють оперативно-розшукову діяльність для досягнення збіжної мети їхньої діяльності. Це полягає у протидії злочинності, але кожен з них досягає мети властивими їм правовими засобами і методами. Водночас варто вказати на те, що в разі виявлення злочинів під час оперативно-розшукової діяльності та їх розслідування під час діяльності процесуальної встановлюються ті ж самі дані, які розкривають склад злочину та всі його елементи. В пізнанні цих фактів і обставин і слідчий, і оперативний співробітник спирається на загальні закони пізнання, тому слідча та оперативно-розшукова практика отримання відповідних відомостей, по суті, не відрізняються від пізнання в інших галузях соціальної практики. Проте, незважаючи на відмінність форми фіксації ходу і результатів пізнання, цей процес також зводиться до розумової діяльності, до здійснення логічних операцій з поняттями, фактами, полягає у виконанні конкретних практичних дій, у ході яких завдяки використанню оперативно-розшукових заходів встановлюються та фіксуються певні дані, що мають значення для пізнання фактичних обставин кримінального провадження. І кримінальна процесуальна, і оперативно-розшукова форми пізнання мають збіжність у єдності мети, у використанні пізнавальних методів, у єдності інформаційного процесу, який полягає у збиранні, перевірці, оцінці та використанні інформації. З огляду на це можна вказати на наявність відповідних співвідношень між змістом та сутністю доказування в кримінальному процесі та оперативно-розшукового документування.

Список використаних джерел:

1. Некрасов С.И., Некрасова Н.А. Философия науки и техники. 2010. URL: terme.ru/dictionary/90/word/obekt-poznaniya.
2. Беляев М.А. Объект и предмет науки: проблема соотношения. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Философия*. 2010. № 1. С. 5–16.
3. Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология: словарь системы основных понятий. Москва : Либроком, 2013. 208 с. С. 105.
4. Погорельский М.А. Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі : монографія. Київ : Вид-во НА СБ України, 2004. 336 с.
5. Шинкаренко І.Р., Шинкаренко І.О., Кириченко О.В. Правові та організаційні основи здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами кримінальної поліції (структурно-логічні схеми) : навчальний посібник / за заг. ред. І.Р. Шинкаренка. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2016. 224 с.
6. Бараненко Б.И., Дидоренко Э.А. Методология теории и практики ОРД в современных условиях: проблемы и перспективы : фрагменты из монографии. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Спеціальний випуск. № 4*. Луганск : РИО ЛАВД, 2005. С. 476–561.
7. Гора І.В., Колесник В.А. Пізнання в кримінальному процесі та оперативно-розшуковій діяльності у світлі положень нового кримінального процесуального законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 325–335.
8. Шумило М.С. Реабілітація в кримінальному процесі України. Харків : Арсіс, 2001. 320 с.
9. Шумило М.Є. Поняття «докази» у Кримінальному процесуальному кодексі України: спроба критичного переосмислення ідеології нормативної моделі. *Вісник Верховного Суду України*. 2013. № 2(150). С. 40–48.

References:

1. Nekrasov, S.Y., Nekrasova, N.A. (2010). *Fylosofyya nauky y tekhnky*. Retrieved from: terme.ru/dictionary/90/word/obekt-poznaniya.
2. Belyaev, M.A. (2010). *Ob'ekt y predmet nauky: problema sootnosheniya*. *Vestnyk Voronezhskoho gosudarstvennogo unyversyteta*. Seryya: Fylosofyya. No. 1. S. 5–16.
3. Novykov, A.M., Novykov, D.A. (2013). *Metodolohyya: slovar systemy osnovnykh ponyatyy*. Moskva: Lybrokom, 208 s. S.105.
4. Pohoretsky, M.A. (2004). *Problemy vykorystannya materialiv operatyvno-rozshukovoyi diyalnosti v kryminalnomu protsesi: monohrafiya*. Kyiv: Vyd-vo NA SB Ukrayiny. 336 s.
5. Shynkarenko, I.R., Shynkarenko, I.O., Kyrychenko, O.V. (2016). *Pravovi ta orhanizatsiyni osnovy zdiysnenniya operatyvno-rozshukovykh zakhodiv ta nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy pidrozdilamy kryminal'noyi politysiyi (strukturno-lohichni skhemy)*. Navchalnyy posibnyk. / za zah. red. I.R. Shynkarenka. Dnipropetrovs'k: DDUVS. 224 s.
6. Baranenko, B.Y., Dydorenko, E.A. (2005). *Metodolohyya teoryy y praktyky ORD v sovremennykh uslovyakh: problemy y perspektyvy: frahmenty yz monohrafiy*. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo univertsytetu vnutrishnikh sprav im. E.O. Didorenka*. Spetsialnyy vypusk. No. 4. Luhansk: RYO LAVD. S. 476–561.
7. Hora, I.V., Kolesnyk, V.A. (2012). *Piznannya v kryminalnomu protsesi ta operatyvno-rozshukoviy diyal'nosti u svitli polozhen novoho kryminal'noho protsesual'noho zakonodavstva*. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo univertsytetu vnutrishnikh sprav*. No. 2. S. 325–335.
8. Shumylo, M.Ye. (2001). *Reabilitatsiya v kryminalnomu protsesi Ukrayiny*. Kharkiv: Arsis. 320 s.
9. Shumylo, M.Ye. (2013). *Ponyattya "dokazy" u Kryminalnomu protsesual'nomu kodeksi Ukrayiny: spoba krytychnoho pereosmyslenniya ideolohiyi normatyvnoyi modeli*. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrayiny*. No. 2(150). S. 40–48.